

مطالعه نقوش انسانی در فلزکاری ایران در قرن چهاردهم میلادی با تأکید بر آثار موجود در موزه متروپولیتن

جمیله منصوری جزآبادی

کارشناس ارشد باستان‌شناسی، فارغ‌التحصیل دانشگاه هنر اصفهان

Mansoori9090@yahoo.com

چکیده

ایلخانیان، با کاربرد نقوش انسانی در هنرهایی نظیر فلزکاری و سفالگری، باعث رشد و پیشرفت نحوی ترسیم این نقوش در هنر ایرانی شدند که این رشد در نیمه‌ی اول قرن چهاردهم میلادی به اوج خود دست یافت؛ اما به سبب شرایط سیاسی قرن چهاردهم میلادی و دوره‌ی گذار از حکومت ایلخانیان به تیموریان، پرداختن به ویژگی‌های هنری این بازه‌ی زمانی، با دشواری همراه است. در این مقاله، نقوش انسانی به‌کاررفته بر روی هفت مورد از آثار فلزی متعلق به قرن چهاردهم میلادی که در حال حاضر در موزه‌ی متروپولیتن نگاه‌داری می‌شود، مورد بررسی قرار گرفته است. نقوش انسانی در فلزکاری، در بازه زمانی قرن چهاردهم میلادی، با چه ویژگی‌هایی ترسیم شده‌اند؟ روند تدریجی تغییر این نقوش چگونه بوده است؟ نتایج بررسی نشان می‌دهد، در قرن چهاردهم میلادی، نقوش انسانی، با مضامین درباری نظیر خوش‌گذرانی و شکار و مطابق سلیقه‌ی قشر مرفه جامعه ترسیم شده‌اند. از ویژگی طرح‌های انسانی می‌توان به کشیدگی رو به رشد پیکره‌ها، استفاده از خطوط نرم و روان تر نسبت به دوره‌ی قبل، ترسیم چهره‌های ساده‌شده و ارتباط مستقیم با نقوش نگارگری این دوره اشاره کرد. پوشش افراد جز در نوع کلاه‌ها، یکسان بوده و از خطوط پیچان برای تزئین لباس‌ها بهره گرفته شده است. در تمامی موارد به جز یک مورد، جنسیت افراد، مذکر بوده است. این مقاله با رویکرد توصیفی-تحلیلی و با استفاده از منابع کتابخانه‌ای نوشته شده است.

واژگان کلیدی: نقوش انسانی، فلزکاری، قرن چهاردهم میلادی، موزه مترو پولیتن.

۱- مقدمه

آغاز شکوفایی هنر فلزکاری پس از حمله مغول، در اوایل قرن ۱۳ میلادی از غرب ایران پدیدار گشت و به تدریج تا اواسط قرن ۱۴ میلادی به خطه فارس و غرب خراسان نفوذ یافت. (احسانی، ۱۳۸۶: ۱۶۵) در اوایل سده هشتم هجری، پس از تصرف سوریه به دست غازان خان، فلزکاران تحت حمایت او، در شهرهای موصل، دیار بکر، حلب و بعدها تبریز و فارس مراکز بزرگ فلزگری را تأسیس کردند. (لک پور، ۱۳۷۵: ۱۴) در اواسط سده ۸ هجری، پس از فروپاشی حکومت مرکزی ایلخانی در ایران، سلسله‌هایی چون آل اینجو و آل مظفر در فارس، اصفهان و کرمان، آل جلایر در بغداد، تبریز و سرداران در خراسان تسلط بر امور را در دست گرفتند. حکمرانان مغول در تشویق هنرمندان به ساخت آثار تزیینی و هنر فلزکاری نقش عمده‌ای داشتند. آثار ساخته شده در این دوره، ویژگی‌هایی به خود می‌گیرد که به نام مکتب مغولی معروف می‌شود. (توحیدی، ۱۳۹۰: ۶۸)